

darulfunun ilahiyat

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ / BOOK REVIEW

Kitap Değerlendirmesi: Levin, D., Podmore, S. D. ve Williams, D. Mystical Theology and Continental Philosophy: Interchange in the Wake of God. (London: Routledge, 2017), s. 275. ISBN-13: 978-0367881788

Recep Alpyağıl

Bugün, özellikle *Kıta Avrupası felsefesi* veya kısaca *Kıtasal felsefe* (*Continental philosophy*) olarak adlandırılan bağlamda mistik olanın “geri dönüşü” denebilecek bir atmosfer var. Bu durumu, sadece son 10 yıl içerisinde bu sahada yayınlanan akademik metinlerin sayısındaki muazzam artıştan görebiliyoruz. “Geri dönüş” ifadesinin de çağrıştırdığı üzere, bir süredir Kıtasal felsefe kendisini “ilahi olan”a, “mistik olan”a kapatmış durumdaydı. Bu metinde tanıtımını yapacağımız kitap da, tam olarak başlığında işaret edilen türden bir *uyaniş* kendisine konu edinmiş.

Mystical Theology and Continental Philosophy adlı eser çok farklı sahalardan akademisyenlerin katkısıyla oluşmuş disiplinlerarası bir çalışma. Editörlerin ifadesine göre 2014 yılında yapılan bir sempozyumun kitaplaşmış hali. (*Mystical Theology and Continental Philosophy: Historical and Contemporary Perspectives*, Liverpool Hope University, 11th-13th July, 2014) Bu çalışmadaki metinler, mistik teoloji ve Kıtasal felsefe ilişkisini 4 ana tema üzerinden ele alıyorlar: 1. Post/modern bir bağlamda mistik geleneğin alımlanışı. 2. Negatif teoloji ve Kıtasal felsefe. 3. Alman mistik Meister Eckhart ve Heidegger bağlantısı. 4. Yeniden okumalar ve yeni sınırlar.

1. Konuyu takip edenlerin bildiği üzere, Kıtasal felsefenin ana kavramları olan “metinlerarasılık, ufukların kaynaşması, diyalojik düşünme, kolaj, kiyazma, jeo-felsefe, izlerin oyunu, dekonstrüksiyon, çeviri etkinliği vb.” ihmal edilen gelen-ek-lerle çok farklı türden ilişkilerin önünü açmaktadır. Bu anlamda klasik olanla modern olanın birlikteliğine

* Sorumlu Yazar: Recep Alpyağıl (Prof. Dr.), İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: recepalp@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0003-3653-1842

Atf: Alpyağıl, Recep. “Mystical Theology and Continental Philosophy: Interchange in the Wake of God.” David Lewin, Simon D. Podmore, Duane Williams’ın *Mystical Theology and Continental Philosophy: Interchange in the Wake of God* adlı eserinin tanıtımı. *darulfunun ilahiyat* 31, 1 (2020): 193–195. <https://doi.org/10.26650/di.2020.31.1.0015>

imkan vermektedir. Dahası bizatihi mistik gelen-ek-lerin dinamik doğası da bu türden *yeniden, ve yeniden* okumaları fazlasıyla mümkün kılmaktadır.

2. Derlemenin ikinci bölümündeki metinler mistik teolojinin metodik dilini kendine konu edinmiş: *Apothesis*. Apofatik teoloji, “olumsuz yol” (*via negativa*) gibi adlarla da anılan negatif teoloji, Tanrı’nın mahiyetini, onun ne olduğundan çok ne olmadığı ile anlatmayı tercih eder. Bu bölümdeki yazarlar negatif teolojide “insanın sınırlılığı ve bunun devamında dilin Tanrı’ya konuşmada ve anlamada olan yetersizliği vb. gibi” temaların post-modern bağlamdaki “öznenin ölümü, yeni bir özenin doğuşu vb. gibi” tartışmaları aydınlatılabileceği fikri üzerinde duruyorlar. Bu anlamda, negatif teoloji dendiğinde akla ilk gelen felsefecilerden olan J. Derrida da ana isim olarak görünüyor.

3. Üçüncü bölümdeki metinler ise tamamen Meister Eckhart ve M. Heidegger bağına ayrılmış durumda. Eckhart’ın, Heidegger’in gençlik dönemi eserlerinden olgunluk dönemi metinlerine dek izi sürülüyor. Vakıa Kıtasal felsefede bu ölçüde etkili olan bir düşünürün mistik kökleri olması konuyu ilginç kılıyor. Ayrıca bu iki alan arasındaki geçişlerin felsefi meşruiyetini de sunuyor. Bu anlamda Heidegger’in en temel kavramsallaştırmalarından birisi onto-teo-lojidir. Aynı bir çalışmayı hak edecek kadar yaygın bir kullanım alanına sahip olan onto-teo-loji tabiri şunu ima eder: “Salt felsefi kategoriler Tanrıyı anlamak için yetersizdir. Herhangi bir kavram onu çerçeveleyemez. Tanrı varlığı ve varolmamayı aşandır”. Bu perspektif doğal olarak mistik teolojiye, özellikle de Eckhart’ta örneği görülen bir teolojiye kapı aralıyor.

4. Son bölümde Kıtasal felsefede “mistik teoloji”ye görece olarak daha uzak görülen felsefeciler konu edinilmiş: G. Deleuze ve S. Zizek. Özellikle de Deleuze yeni öznel, metinsellik, yazım, düşünce ve politika tarzları geliştirme çabası içinde olmuştur. Bu anlamda o, klasik felsefe içinde şekillenen özdeşlik, temelcilik, özne vb. kavramları yerinden etmeye dönük bir eleştiriyi temsil eder. Deleuze’ün felsefesindeki çoklu katmanlar *içinde* veya *arasında* derin bir evetleme, mistiklere benzer olumlayıcı bir yöne vurgu yapıyor derlemede. Deleuze’ü, farklı oluşlar, farklı öznellikler peşinde olan bir filozof olarak okumak daha anlamlı görünüyor. Bu açıdan, bu oluşlar dizisine bir yenisini *eklemek* pekala mümkün: *Mistik oluş*.

Son tahlilde bu çalışmayı yine kendi dili ile değerlendirecek olursak, yani negatif teolojinin hem olumlayan hem de olumsuzlayan çifte dili ile, şunları söylemek mümkün: Müspet olan yön, -metin içinde de anlattığımız üzere- bu derleme kuşkusuz sahaya ilişkin oldukça önemli bir katkı sunuyor. Menfi olan yön ise her ne kadar derlemede “Yeniden okumalar ve yeni sınırlar”dan söz edilse de bu sınırların ve yeniden okumaların Avrupa merkezci kaldığını söylemek mümkün.

Yani farklı bağlamlardaki mistik teolojilere neredeyse hiç atıf yok. Bu anlamda negatif teolojinin imkânları yeterince kullanılmamış görünüyor.

Bu derlemenin, Türkçedeki Kıtasal felsefe çalışmalarına dönük de imaları olabileceğini düşünmekteyiz. Şöyle ki Türkçede Kıta Avrupası felsefesi üzerine yapılan çalışmalarda önemli bir birikim olmasına rağmen, konunun burada sunulan yönü -mistik teoloji- neredeyse hiç ele alınmamıştır. Aksine olarak, Kıtasal felsefe ülkemizde daha ziyade din karşıtı bir bağlamda okunuyor görünmektedir. Öyle zannediyoruz ki derlemenin eksik bıraktığı yön ile Türkçede eksik kalan yön üzerinde çalışılması halinde, ülkemizdeki felsefe faaliyetleri çok derinlikli bir açılım kazanabilir. Derleme ayrıca, İlahiyat Fakültelerindeki Analitik felsefe ağırlıklı din felsefesi çalışmalarına yeni bir problem alanı sunuyor.

